

Łucziewicz, Piotr

Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Sobieszynie (stan. 14), pow. Ryki, woj. lubelskie : drugi sezon badań

Archeologia Polski Środkowowschodniej 5, 80-84

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PIOTR ŁUCZKIEWICZ

OSADA KULTURY PRZEWORSKIEJ Z MŁODSZEGO OKRESU PRZEDRZYMSKIEGO I OKRESU RZYMSKIEGO W SOBIESZYNIE (STAN. 14), POW. RYKI, WOJ. LUBELSKIE. DRUGI SEZON BADAŃ

Stanowisko w Sobieszynie, gm. Ułęż, zlokalizowane zostało w trakcie badań AZP, prowadzonych wiosną 1997 r. w dolinie rzeki Świnki. Położone jest ono w północno-zachodniej części województwa lubelskiego, w rejonie ujścia Wieprza do Wisły. W młodszym okresie przedrzymskim i w początkach okresu rzymskiego na obszarze tym funkcjonowała gęsta sieć osadnicza, co potwierdzają wyniki prowadzonych w ostatnich latach badań AZP oraz (niezbyt jednak licznych) badań wykopaliskowych, m.in. na cmentarzysku w Masowie (J. Gurba 1958), cmentarzysku i osadzie w Drażgowie Kolonii stan. 1 i 2 (A. Kokowski, A. Reszczyńska, E. Roman 1997) oraz na będącej przedmiotem niniejszego sprawozdania osadzie w Sobieszynie (P. Łuczkiwicz 1999). Nic więc dziwnego, że w literaturze przedmiotu coraz częściej pojawia się określenie skupiska osadniczego czy wręcz „prowincji” kultury przeworskiej nad dolnym Wieprzem (A. Kokowski 1999), do czego upoważniałoby nagromadzenie przynajmniej 13 stanowisk na stosunkowo małym odcinku doliny Wieprza, ciągnącym się ok. 30 km (A. Kokowski 1999, s. 208).

Podczas pierwszego sezonu badań pracami wykopaliskowymi objęto obszar o łącznej powierzchni około 120 m². Prace te miały charakter sondażowy, ich celem była weryfikacja charakteru stanowiska (osada/cmentarzysko) oraz wartości poznawczej i stopnia zniszczenia. Pozwoliły one określić datowanie osady przede wszystkim na fazy A2 i A3 młodszego okresu przedrzymskiego, choć sporadycznie występowały również obiekty z okresu rzymskiego (fazy B1 i B2). W toku eksploracji stwierdzono m.in. ślady produkcji metalurgicznej (piece do wytopu metali) we wschodniej części stanowiska (P. Łuczkiwicz 1999, s. 115-117).

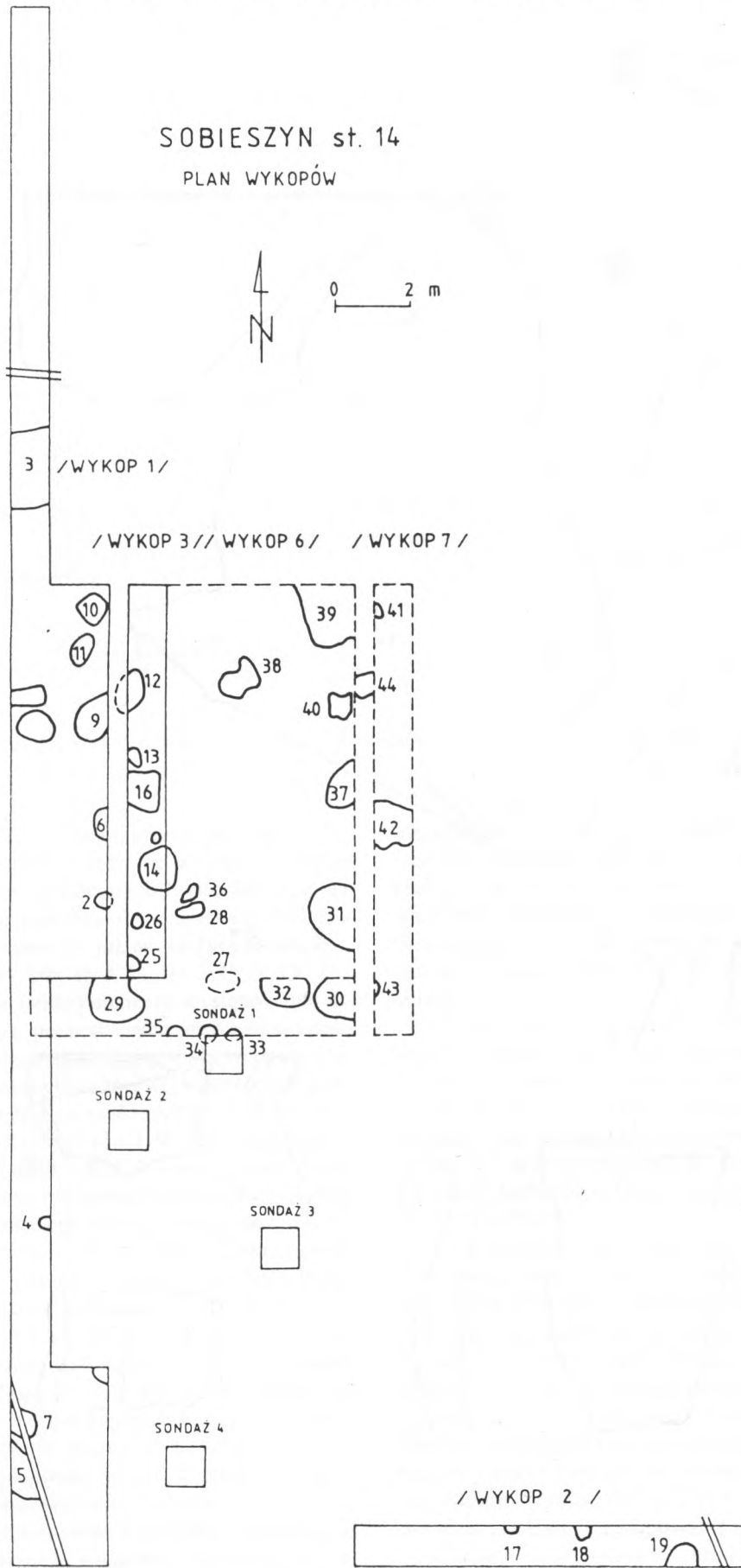
Zasadniczym celem drugiego sezonu badań było uchwycenie dalszego ciągu strefy przemysłowej osady, określenie jej zasięgu oraz uzyskanie informacji o skali i zakresie produkcji. Równie istotnym celem było określenie szczegółów konstrukcyjnych pieców metalurgicznych. Podczas prac wykopaliskowych przebadano obszar o powierzchni ok. 80 m². W obrębie 2 wykopów, określonych numerami 6 i 7 (ryc. 1), odkryto oprócz zalegającej na całym stanowisku warstwy kulturowej o różnej miąższości, 18 obiektów oznaczonych numerami od 27 do 44. Zarówno wykopy jak i obiekty objęte zostały numeracją ciągłą w nawiązaniu do poprzedniego sezonu.

W toku eksploracji stwierdzono postępujące zniszczenie stanowiska poprzez intensywne uprawy rolne wymagające głębokiej orki. Eksplorowane obiekty charakteryzowały najczęściej niewielkie wymiary i małą głębokość. W większości wypadków nie dostarczyły dużych ilości materiału zabytkowego, który ograniczał się do małych fragmentów ceramiki oraz większej ilości polepy. Funkcje obiektów określić można jako jamy odpadowe i zasobowe (np. obiekty 29, 30, 37) oraz dołki postłupowe (np. obiekty 31, 33-36, 40, 43). W trakcie dotychczasowych badań nie stwierdzono śladów domostw lub innych konstrukcji mieszkalnych. Najprawdopodobniej jako resztki pieca do wytopu metali określić można obiekt 39 w wykopie 6, z którego pochodziła duża konstrukcja z polepy i kamieni. Nie dostarczył on jednak fragmentów żużla, tak charakterystycznych dla pieców stwierdzonych w trakcie badań w r. 1998. Obiekt nie został jednak wyeksplorowany w całości i konieczne będzie dokończenie prac w przyszłym sezonie. W części stanowiska na E od wykopów założonych w ubiegłym roku nie udało się więc jednoznacznie stwierdzić kontynuacji przemysłowej strefy osady.

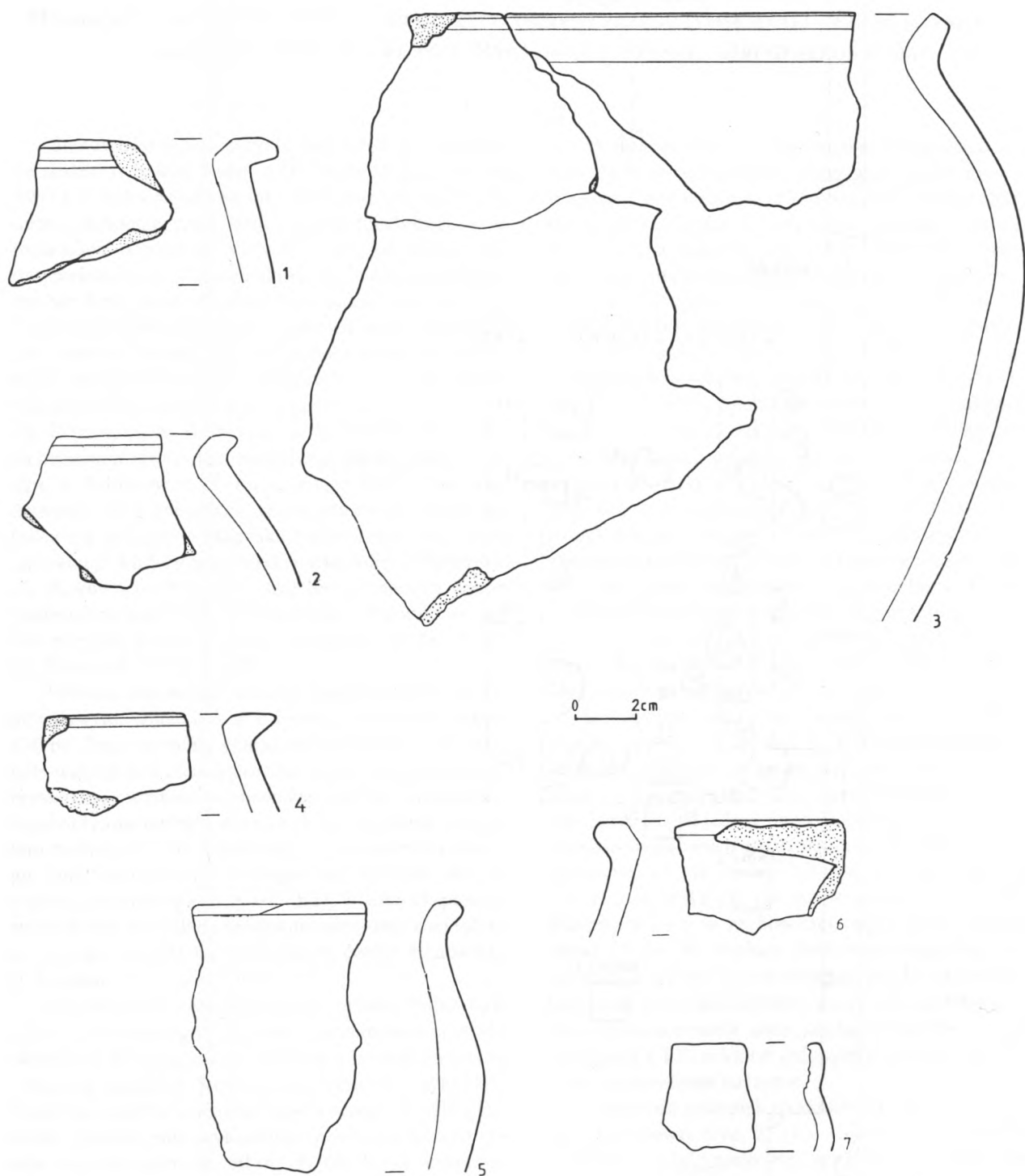
Szczególnie interesujące wydają się być obiekty 30 oraz 42 i 44 (ryc. 1). Obiekt 30, o plamisto-szarym wypełnisku, dostarczył w przeciwieństwie do większości obiektów na stanowisku dużej ilości materiału ceramicznego, przeważnie jednak mało charakterystycznych fragmentów środkowych partii naczyń. W obiekcie 42 na głębokości 61 cm została odkryta niewiadomego charakteru konstrukcja z polepy wyścielająca dno jamy. Warstwa polepy w zachowanej części miała miąższość ponad 15 cm. W obiekcie znaleziono fragmenty przynajmniej 2 naczyń, w tym nadające się do rekonstrukcji fragmenty naczynia zasobowego (ryc. 2: 3). Jako obiekt 44 określona została mała jamka w świadku między wykopami 6 i 7, w której jedynym wyposażeniem było silnie rozgniecione naczynie.

Większość znalezisk na stanowisku pochodzi z warstwy kulturowej (ryc. 2: 1) o stosunkowo niewielkiej miąższości, silnie nasyconej materiałem ceramicznym, który stanowi podstawową masę zabytków ruchomych¹. Dominują formy typowe dla kultury przeworskiej z młod-

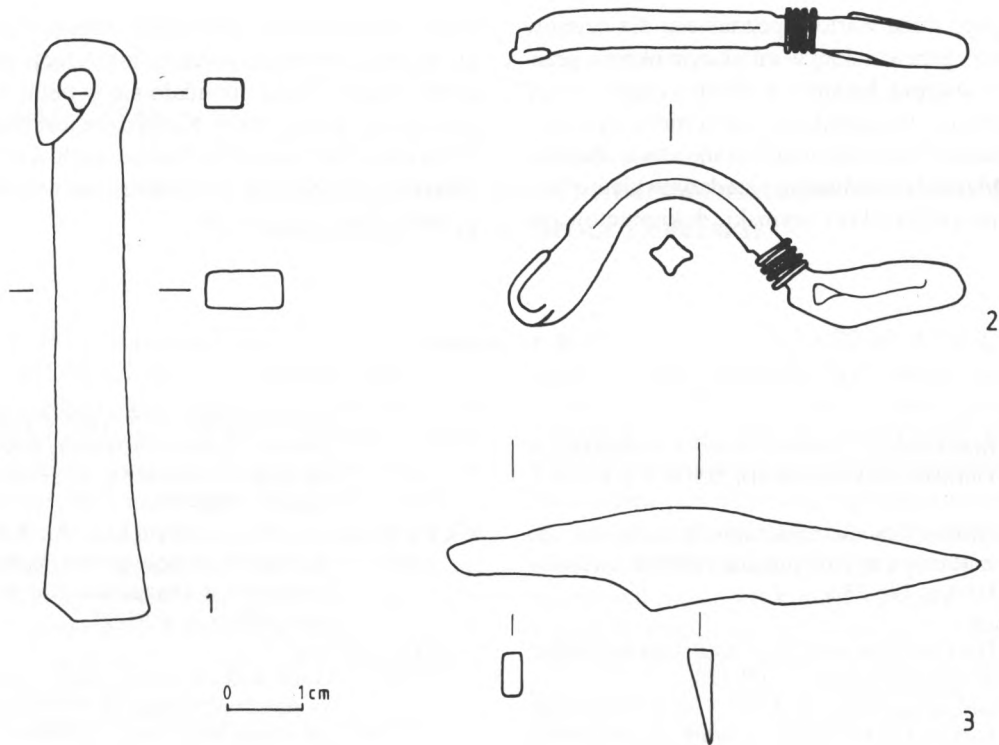
¹ Ogółem w trakcie badań w roku 1999 zarejestrowano na stanowisku ponad 2300 fragmentów ceramiki.

Ryc. 1. Sobieszyn, stan. 14. Plan zachodniej części wykopów z sezonu 1998 i 1999.

Ryc. 2. Sobieszyn, stan. 14. Ceramika: 1 – spoza obiektów (wykop 6, działka C); 2, 3 – z obiektu 42; 4 – z obiektu 27; 5-7 – z obiektu 28.

Ryc. 3. Sobieszyn, stan. 14. Wykop 6, warstwa kulturowa. 1: krzesiwo; 2: fibula; 3: nóż; 1-3: Fe. Skala 1: 1.

szego okresu przedrzymskiego, przede wszystkim profilowane i wielokrotnie facetowane wylewy oraz fragmenty naczyń o chropowaconych brzuścach (ryc. 2). Tego typu ceramika występowała licznie na wielu badanych osadach przeworskich, jak np. Różyce na Mazowszu (H. Wiklak 1995, tabl. II: 8, 11; III: 2; IV: 1; IX: 15). Na uwagę zasługuje bardzo nieliczne występowanie zabytków metalowych, pochodzących przy tym w większości z okresu rzymskiego. Jako przykład mogą tu służyć znalezione w warstwie kulturowej w wykopie 6 krzesiwo typu IA2c lub 3c Kokowskiego (ryc. 3: 1 – A. Kokowski 1985, s. 115 ryc. 1, 118-119, 122), występujące najliczniej w fazie B2b i B2/C1, oraz żelazna fibula A.158 o facetowanym, rombokatym w przekroju kabłąku (ryc. 3: 2). Zapinki tego typu pojawiają się już w fazie B2/C1 (K. Godłowski 1977, s. 26). Zbliżone egzemplarze (wykonane jednak z brązu), określane przez A. Kokowskiego jako wzór Gródek 20 (ZG 20 – A. Kokowski 1995, s. 13-14, 21, 27, 33, 184 ryc. 2: d) występują na obszarze grupy masłomęckiej w jej najstarszym stadium, odpowiadającym fazie B2/C1. Wydaje się, że na podstawie cech morfologicznych analizowany okaz należałoby więc odnieść właśnie do tej fazy.

Za wyjątkiem skorodowanych fragmentów fibuli o konstrukcji środkowolateńskiej z obiektu 42 i być może małego nożyka z jednostronnie wyodrębnioną rękojeścią (ryc. 3: 3), pochodzącego z warstwy kulturowej w wykopie 6, brak jest na stanowisku typowych zabytków

metalowych z młodszego okresu przedrzymskiego. Inwentarz zabytków wydzielonych zawiera dodatkowo przęślik, okucie żelazne, sprzączkę, zatyczkę, przekuwacz oraz fragmenty przynajmniej 3 fibul żelaznych. W większości wypadków zabytki zachowane są w bardzo złym stanie i niemożliwa jest ich prezentacja przed konserwacją.

W tym miejscu wyjaśnienia wymaga sprawa znalezionej na stanowisku w trakcie pierwszego sezonu badań monety, określonej wówczas jako najprawdopodobniej grecka emisja z okresu późnorepublikańskiego lub wczesnoaugustiańskiego (P. Łuczkiwicz 1999, s. 116). Ekspertyza wykonana przez dr. Borysa Paszkiewicza z Katedry Archeologii UMCS wykazała, iż jest to denar Marka Aureliusza.

W celu dokładnego zbadania zasięgu stanowiska, określonego wstępnie w czasie badań AZP, stopnia jego zniszczenia oraz wykrycia kolejnych obiektów jesienią 1999 r. przeprowadzona została szczegółowa planigrafia. Jej wyniki pozwalają określać wielkość osady na minimum 3 ha. Wyróżniono przynajmniej dwie duże koncentracje materiału ruchomego, dochodzące do 6-8 fragmentów ceramiki na 1 m², występujące na południe i południowy zachód od przebadanego w trakcie wykopalisk obszaru. W tej strefie należałoby się liczyć z występowaniem kolejnego zgrupowania obiektów.

Z uwagi na wyjątkowy – produkcyjny – charakter stanowiska, określony w trakcie pierwszego sezonu ba-

dań, oraz na jego dużą wartość poznawczą dla dziejów ekspansji kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim na wschód, badania w obrębie osady winny być kontynuowane. Przesłanką ku temu może być również przypuszczalna wielofazowość osadnictwa, obejmującego ramy od młodszego okresu przedrzymskiego (faza A2 i A3) aż po późny okres rzymski, dokumentowany

liczno znalezionymi zabytkami metalowymi. Weryfikacji wymaga również kwestia lokalizacji przemysłowej części osady, czego nie udało się w pełni dokonać podczas badań w roku 1999. Konieczne jest również wydatne zwiększenie nakładów finansowych, a co za tym idzie, przejście od badań o charakterze sondażowym do prac szerokopłaszczyznowych.

LITERATURA

- Godłowski K.
1977 Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku (część II); MSiW, t. 4, s. 7-237.
- Gurba J.
1958 Grób wojownika z późnego okresu lateńskiego z Masowa w powiecie garwolińskim, PArch., t. 10, s. 326-330.
- Kokowski A.
1985 Die Feuerstahlwerkzeuge der Przeworsk-Kultur, *Memoires*, Lublin, s. 109-128.
1995 *Grupa masłomecka. Z badań nad przemianami kultury Gotów w młodszym okresie rzymskim*, Lublin.
1999 „Prowincja” kultury przeworskiej w młodszym okresie przedrzymskim nad dolnym Wieprzem, [w:] Andrzejowski J. (red.), *COMHLAN. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa, s. 203-216.
- Kokowski A., Reszczyńska A., Roman E.
1997 Badania ratownicze na wielokulturowym stanowisku nr 1 w Drażgowie (Kolonii), woj. lubelskie, APŚ, t. 2, s. 95-97.
- Łuczkiwicz P.
1999 Osada kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego w Sobieszynie, stan. 14, gm. Ułęż, APŚ, t. 4, s. 115-118.
- Wiklak H.
1995 Osada kultury przeworskiej w Różycach-Starej Wsi, na stanowisku 3, w woj. skierniewickim, PMMAE, t. 37-38, 1991-1992, s. 141-196.

PIOTR ŁUCZKIEWICZ

A PRZEWORSK CULTURE SETTLEMENT FROM THE YOUNGER PRE-ROMAN PERIOD IN SOBIESZYN, SITE 14, RYKI DISTRICT. SECOND SEASON.

The excavations covered an area of about 80 sq. m. The main goal of the second season of excavations at this site was to further capture the extent of the manufacturing zone of the settlement, to determine its range and obtain information about the scale and scope of the production. Within two trenches, beside the cultural layer of varied thickness, which was common to the whole site, 18 features were unearthed and numbered from 27 to 44. The function of these features can be determined as storage and rubbish pits (e.g. features 29, 30, 37) or postholes (features 31, 33-36, 40, 43). Only feature 39 from trench 6 can be described as remnants of a smelting furnace. It contained a big construction made of daub and stones. The ceramic material is dominated by forms typical of the Przeworsk culture from the younger Pre-Roman period, especially

the profiled and multifaceted rims and fragments of vessels characterised by roughened bellies (Figs. 2-4). What is noteworthy is the scanty occurrence of metal artefacts, most of which came from the Roman period: a fire-steel of the Kokowski IA2c type (Fig. 5: 1), and an iron A.158 brooch with a faceted bow (Fig. 5: 3). To the younger Pre-Roman period, one can date only the corroded fragments of a fibula characterised by a construction of the mid-La Tene Period from feature 42 and a small knife with a one-sided helve (Fig. 5: 3). The chronology of the site under study spans from the younger Pre-Roman period (phase A2 and A3 – the main period of utilisation of the settlement) up to the late phase of the Roman period (phase C1a).